

KÖZÖS ÉG ALATT

Ha elmondhatnám Ionesco úrral, hogy gyűlölöm az ifjúságot, mivel magam is voltam fiatal, bizonyára könnyebben futna a tollam — hová is? — a megnyugvás irányába, ha ugyan létezik ösvény, amely e zsoldáros fogalomhoz vezet. Az ifjúságot azonban, úgy vélem, nem lehet rajtunk kívülről álló kategóriaként gyűlölni avagy szeretni; az ember nem káposztalepke, hogy törvényszerűleg feledni tudná a bábót, amelyből szárnyára kelt, s nem kínozná a bizonyosság is, hogy szárnyait egy napon a közönyös ég fölperzseli. A Goethe-féle szakaszolást, miszerint a ficáinkoló nyugtalanságnak a szorgalmas férfikoron át az öregség bölcs derűjében kellene föloldódnia, filiszterinek érzem, és tán fölöslegesen, hiszen az effajta metamorfózist a weimari költőfejedelem is megcáfolta sok tekintetben. Kemény Zsigmond fiatalon is az óvatos haladás híveként dohogott Kossuth nyaktörő ugrásainak láttán, s ez utóbbi aggastyánként is a márciusi napok káprázatában élt, és szervezte a maga mindennapi összeesküvéseit. Egy még fiatalabb lobogás Kossuthban is a megalkuvást vélte fölfedezni, hogy később Ady kiálthasson föl diadalmasan: Petőfi nem alkuszik! Amiként az oly sokszor elkárhozott Széchenyivel néztünk farkasszemet, míg hűvösen konzervatív tekintetében ki nem gyúlt a téboly: a hűség és felelősségérzet sikolya; míg észre nem vettük, hogy sorsa valahol a Petőfiével találkozik. A mindenkori jelen alacsony égboltozatát az idő törvényszerűleg magasabbra ácsolja, tiszta távlatot nyitván az értékelő szemnek.

A nemzedék, amelyhez tartozom, ilyen távlattal nem rendelkezik. Még nem is jöhetett el a summázás ideje. A fölmagasztaló vagy elparentáló indulat alacsonyjárású fellegek nyomását szenvedni, nem csoda hát a szükséges talanság ideiglenes homálya. A meszesgödör-elmélet hívei maguk is oda kerülnek egyszer az idő mérlegére.

Ez éppoly bizonyos, mint a sors munkálkodása, amivel valamenynyüünknek — idősebb és fiatalabb nemzedéknek — közös szálláshelyet készít. Aki nem hinné, végezzen egy kis otthoni számbavételt, majd azután kopogtasson be a szomszédjához, kérdezze meg, mint szolgál az egészsége. Ha ifjúságról beszélünk tehát, arról másként, mint legjobb törekvéseink összességének részéről, szólni nem lehet. Más korszakok jelensége volt, hogy amit az öregek elrontottak, azt a fiatalok helyrehozták és fordítva: amit az ifjak az egekig bolygattak, azt a haza bölcsei egy kiegészés formájában szépen elsimították.

A szocialista társadalom viszonyai között az ifjúságnak nincsenek külön érdekei; nincs tehát külön mérce sem, amivel törekvései megítélhetők. Egyetlen mérce lehetséges: miként viszonyul ez az ifjúság ahhoz a társadalmi közösséghez — néphez, nemzetiséghez, országhoz —, amelynek részét alkotja. A radikális közönynek az a legyintő mozdulata, miszerint a közösség ügye a politika dolga, az ifjonti lélek pedig váltsa meg önmagát: legjobb esetben is öncsalás. Ezt a szemléletet másként, mint bura alatt vagy szigorú szanatóriumi felügyelet alatt, épen őrizni nem lehet. Megsérül a társadalom első szélfuvintására.

Utóbbi időben sok szó esett arról — nyílt beszéd vagy biblikus metaforák útján —, hogy mi kell és mi nem kell a mi ifjúságunknak. Ha alaposabban számba vesszük: inkább az soroltatott föl, mire nincs szüksége. Nincs szüksége fölfújott ideálokra, ócska dogmákra, etikai illemszabályokra, négykézláb járó didacticizmusra, futószalagon gyártott és dobozolt gondolatokra, és egyáltalán nem vállalja azt a szerszám-szerepet, hogy akár-mifajta törekvésnek a meghosszabbított karjaként — tudatos cselekvés helyett — gondolattalanul működtessék. Ez az igény nem ifjúsági, hanem általánosan emberi. Ennek az ege alatt kell meghúzódnia bármely nemzedéknek, amely — szívében az elkötelezettség mindennapi nyilallásával — arra törekszik, hogy önmagát kiteljesítse. Vagyis sorstársának az üstöke helyett a pozitív cselekvés lehetőségeit ragadja meg annak a jövőnek az érdekében, amely — jól tudjuk — semmivel sem tartogat többet számunkra, mint amennyit önmagunkból odakészítünk a tűzhelyére.

Mindezt bonyolultabban és némi kötelező kétellyel is elmondhatjuk; de minek szólunk kételkedve arról, aminek bizonyosságát a bőrünk hordozza?

Eppen ezért a nemlegesség állapotát nem tekinthetjük célravezetőnek. Emlékezzünk a római ifjúra Thomas Mann novellájában. Amidón Cipolla úr, a varázsló — kezében a korbáccsal, tekintetében a bűvölet erejével — a legkonokabb ellenállót is térdre kényszeríti, az író tollából kipattan a ránk is érvényes tanulság, miszerint a tisztán negatív jellegű harc készség: a harc feladása. „Nem akarásból, úgy látszik, lelkileg élni nem lehet; valamit nem akarni, tartósan nem jelenthet élettartalmat: valamit nem akarni és egyáltalán semmit sem akarni, tehát a parancsoltat mégis megtenni, talán túl közel áll egymáshoz, semhogy a szabadság eszméje ne kerülne közöttük kutyaszorítóba...”

Erről érdemes lesz — más alkalommal — bővebben beszélni.

SÜTŐ ANDRÁS

